

Uchwała z dnia 11 stycznia 2011 r.

I UZP 4/10

Przewodniczący SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Myszkowski, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 stycznia 2011 r. sprawy z odwołania Lesława W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o wysokość świadczenia, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29 września 2010 r. [...]

„Czy prawo do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego wypłacanego wraz z emeryturą na podstawie art. 74 ust. 1 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” Dz.U. Nr 84 poz. 948 ze zm.) przysługuje także osobie ponownie zatrudnionej w PKP i pobierającej wynagrodzenie wraz z ekwiwalentem pieniężnym z tytułu deputatu węglowego wypłacanym na podstawie załącznika Nr 10 do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Spółki „Polskie Koleje Państwowe” Spółka Akcyjna z dnia 26 września 2003 roku?”

p o d j ą ł u c h w a ł ę :

Prawo do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego wypłacanego wraz z emeryturą kolejową (art. 74 ust. 1 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, Dz.U. Nr 84, poz. 948, ze zm.) nie przysługuje w razie ponownego zatrudnienia w PKP.

U z a s a d n i e

Postanowieniem z 29 września 2010 r. Sąd Apelacyjny Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższe-

mu zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości: „Czy prawo do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego wypłacanego wraz z emeryturą na podstawie art. 74 ust. 1 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.U. Nr 84, poz. 948 ze zm.) przysługuje także osobie ponownie zatrudnionej w PKP i pobierającej wynagrodzenie wraz z ekwiwalentem pieniężnym z tytułu deputatu węglowego wypłacanym na podstawie załącznika Nr 10 do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Spółki „Polskie Koleje Państwowe” Spółka Akcyjna z dnia 26 września 2003 roku?”.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku decyzją z 23 lutego 2010 r. wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) oraz ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego Polskie Koleje Państwowe z dniem 1 stycznia 2010 r. wstrzymał Lesławowi W. wypłatę deputatu węglowego. W ocenie organu rentowego wnioskodawca nie jest byłym pracownikiem kolei, gdyż pozostaje nadal w zatrudnieniu w PKP SA w W. Oddziale Kolejowym Medycyny Pracy. Z tytułu zatrudnienia wnioskodawcy przysługuje i jest wypłacany ekwiwalent za deputat węglowy. Lesław W. w odwołaniu od powyższej decyzji wnosił o zmianę powyższej decyzji i wznowienie wypłaty deputatu węglowego.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku po rozpoznaniu powyższego odwołania, wyrokiem z 13 maja 2010 r. oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że Generalna Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w W. decyzją z 2 czerwca 1997 r. przyznała Lesławowi W. od 1 czerwca 1997 r. prawo do emerytury kolejowej. Jako emerytowi przysługiwało mu między innymi prawo do kolejowej opieki lekarskiej, bezpłatnego przejazdu kolejami oraz ekwiwalentu pieniężnego za 150 kilogramów węgla miesięcznie. Zgodnie z art. 180 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoby, którym w dniu wejścia w życie ustawy przysługiwały emerytury między innymi na podstawie ustawy z 1 lutego 1983 r. zachowały prawo do tych świadczeń w wysokości ustalonej przed dniem wejścia w życie ustawy. Prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego przysługujące na podstawie art. 18 ust. 2 ustawy z 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, było świadczeniem dodatkowym. W tej sytuacji nie zostało ono objęte ochroną

na podstawie art. 180 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Zgodnie z treścią art. 74 ust. 1 ustawy z 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” byłemu pracownikowi kolejowemu, pobierającemu emeryturę przyznaną na podstawie przepisów ustawy o zaopatrzeniu pracowników kolejowych i ich rodzin przysługuje prawo do deputatu w ilości 1.800 kilogramów węgla kamiennego rocznie w formie ekwiwalentu pieniężnego. Ten ekwiwalent wypłaca organ rentowy z dotacji celowej z budżetu państwa. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury Lesława W. przyjęto wynagrodzenie z lat 1989-1996 (wskaźnik wysokości podstawy wymiaru 188,61%). Zawiera on także ekwiwalent za deputat węglowy. Ubezpieczony jako emeryt kolejowy otrzymuje więc ekwiwalent pieniężny z tytułu deputatu węglowego i wyższą emeryturę kolejową. Z zaświadczenia PKP S.A. w W. Oddziału Kolejowej Medycyny Pracy z 15 lutego 2000 r. wynika, że wnioskodawca jako pracownik tej spółki od września 1999 r. otrzymuje ekwiwalent pieniężny za deputat węglowy w niepełnej wysokości. W ocenie Sądu Okręgowego Lesław W. nie jest byłym pracownikiem kolejowym, ponieważ aktualnie jest zatrudniony w PKP SA w W. Wobec powyższego zdaniem Sądu Okręgowego zasadnie organ rentowy wstrzymał mu wypłatę ekwiwalentu. Pobieranie przez jedną osobę wyższego świadczenia i dwóch ekwiwalentów stałoby zdaniem Sądu Okręgowego w jawnej sprzeczności z wyrażoną w art. 32 Konstytucji RP zasadą równości wobec prawa. Lesław W. zaskarżył powyższy wyrok w całości, kwestionując wstrzymanie wypłaty ekwiwalentu kolejowego i nieuznanie go za byłego pracownika kolejowego.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku uznał, że w sprawie powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości sformułowane w sentencji postanowienia i dlatego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. postanowił je przekazać do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Apelacyjny zaznaczył, że zgodnie z art. 74 ustawy z dnia 8 września 2000 r., o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy przysługuje prawo do deputatu węglowego w ilości 1.800 kilogramów węgla kamiennego rocznie w formie ekwiwalentu pieniężnego (art. 74 ust. 1). Natomiast prawo do pobierania ekwiwalentu pieniężnego ustaje lub ulega zawieszeniu wraz z ustaniem prawa do emerytury lub renty (art. 74 ust. 11). W przepisie tym nie przewidziano innej przyczyny ustania prawa do deputatu węglowego pobieranego wraz z

emeryturą. Jednocześnie pracownikom kolejowym jest wypłacany ekwiwalent pieniężny z tytułu deputatu węglowego wraz z wynagrodzeniem za pracę na podstawie załącznika [...] do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Spółki „Polskie Koleje Państwowe” Spółka Akcyjna z 26 września 2003 r. Wskazane przepisy przyznają pracownikom kolejowym wypłatę ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego z dwóch tytułów - z tytułu zatrudnienia i z tytułu przyznanego prawa do emerytury. Są to zatem dwa odrębne tytuły do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego - jeden należny na podstawie art. 74 ust. 1 powyżej ustawy w związku z nabyciem prawa do emerytury i ściśle związany z istnieniem tego prawa, a drugi wypłacany na podstawie układu zbiorowego, należny z tytułu zatrudnienia w PKP. Oba powyższe świadczenia są finansowane przez Ministerstwo Infrastruktury i brak jednoznacznej regulacji prawnej odnoszącej się do zbiegu obu tytułów wypłaty ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego. Pomimo finansowania obu świadczeń przez Ministerstwo Infrastruktury, ekwiwalent pieniężny z tytułu deputatu węglowego wraz z emeryturą wypłacany jest przez organ rentowy, natomiast ekwiwalent z tytułu zatrudnienia wypłaca wraz z wynagrodzeniem za pracę zakład pracy - PKP Spółka Akcyjna w W.

Lesław W. był zatrudniony w PKP, następnie 31 maja 1997 r. rozwiązał stosunek pracy, od 1 czerwca 1997 r. przyznano mu prawo do emerytury kolejowej, a od 1 października 1997 r. został ponownie zatrudniony w PKP SA w W. Oddziale Kolejowym Medycyny Pracy w wymiarze ½ etatu. W dalszej części uzasadnienie Sąd Apelacyjny podkreślił, że w dacie przyznania prawa do emerytury wnioskodawca spełniał warunek pozostawania „byłym pracownikiem kolei”. Wskutek podjęcia zatrudnienia wnioskodawca nie utracił prawa do emerytury. Z literalnego brzmienia art. 74 ust. 11 ustawy z 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” nie wynikało wygaśnięcie jego prawa do deputatu węglowego wypłacanego wraz ze świadczeniem emerytalnym. Do powyższego rozwiązania skłania się Sąd Apelacyjny. Obowiązujące przepisy nie zawierają regulacji uniemożliwiającej zatrudnienie byłym pracownikom PKP w placówkach podległych PKP. Także określenie zawarte w art. 74 ust. 1 powyższej ustawy - „byłym pracownikiem” - nie dotyczy obowiązku niepodejmowania pracy w jednostkach podległych PKP, lecz odnosi się do pracowników, którzy nabyli prawo do emerytury, bowiem w przepisie tym jest mowa o „byłych pracownikach kolejowych pobierających emeryturę”.

Podkreślono też, że zasadne jest przyznanie prawa do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego z jednego tytułu ponieważ pracownicy kolei mogą także nabyć prawo do emerytury kolejowej bez obowiązku spełnienia przesłanki rozwiązania stosunku pracy. W takim wypadku przy ścisłym rozumieniu pojęcia „były pracownik kolei” nie nabyliby oni prawa do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego wypłacanego wraz z emeryturą, co godziłoby w zasadę równego traktowania ubezpieczonych wyrażoną w art. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Celem przyznania deputatu węglowego jest zaspokojenie potrzeb pracownika kolei (emeryta) związanych z ogrzaniem mieszkania (domu) w okresie jesienno-zimowym. Z tego punktu widzenia zasadne byłoby przyjęcie, że ubezpieczonemu przysługuje tylko jeden ekwiwalent pieniężny.

Wobec powyższych wątpliwości, w opinii Sądu Apelacyjnego należy rozstrzygnąć, czy pojęcie „były pracownik kolei” powinno być rozumiane ściśle w ten sposób, że ponowne zatrudnienie w PKP SA w W. powoduje utratę statusu byłego pracownika kolei.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie niniejszej zasadnicze znaczenie miało ponowne podjęcie zatrudnienia przez Lesława W. w PKP SA. W tym stanie faktycznym organ rentowy wstrzymał zainteresowanemu, który pobierał emeryturę kolejową, wypłatę deputatu węglowego. Deputat ten przysługiwał na podstawie art. 74 ust. 1 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe. Organ rentowy uzasadnił swą decyzję treścią przepisu art. 74 ust. 1 ustawy, który stanowi, że prawo do deputatu węglowego przysługuje byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę. Zainteresowany podjął tymczasem ponownie pracę na kolei bez zawieszenia prawa do emerytury. Natomiast jako pracownikowi przysługuje mu deputat węglowy na podstawie załącznika [...] do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Spółki „Polskie Koleje Państwowe” Spółka Akcyjna z dnia 26 września 2003 r.

Rozstrzygający sprawę Sąd Apelacyjny w Białymstoku zasadnie stwierdził, że w sprawie tej powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Zasadniczą przyczyną wątpliwości jest to, że przepisy ustawy (art. 74 ust. 11) przewidują ustanie lub zawieszenie prawa do pobierania ekwiwalentu jedynie w przypadku usta-

nia prawa do emerytury lub renty. Ponadto zdaniem Sądu Okręgowego pobieranie dwóch ekwiwalentów stałoby w sprzeczności z zasadą konstytucyjnej równości wobec prawa. Natomiast zdaniem Sądu Apelacyjnego cel tego świadczenia zdaje się przemawiać za tym, że ubezpieczonemu przysługuje tylko jeden ekwiwalent pieniężny. Choć argumentów powyższych nie można tu pominąć, to nie mają one zasadniczego znaczenia dla rozstrzygnięcia problemu. Można jedynie tylko wspomnieć, że jeżeli nic innego nie wynika z regulacji prawnej, to pracownikowi (ubezpieczonemu) mogą przysługiwać różnego rodzaju świadczenia nawet tego samego rodzaju z kilku tytułów prawnych. Przykładem może tu być nagroda jubileuszowa mogąca przysługiwać w kilku miejscach pracy. Zasadą jest więc w tych przypadkach przyjęcie, że wyłączenie prawa do określonego świadczenia powinno wynikać wprost lub choćby pośrednio z przepisu. W przeciwnym razie pozbawienie zainteresowanego określonego świadczenia z powołaniem się na zasady konstytucyjne, czy jego cel byłoby z reguły nieuzasadnione.

Zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia o prawie do każdego świadczenia mają przesłanki jego nabycia. Jest oczywiste, że odpadnięcie tych przesłanek sprawia ustanie prawa do świadczenia. Podstawowe znaczenie ma więc w tym przypadku to, że art. 74 ust.1 ustawy stanowi o przysługiwaniu prawa do deputatu (ekwiwalentu) „byłemu pracownikowi”, a nie „emerytowi”. Tak więc podział uprawnionych na pracowników i byłych pracowników oznacza, że można być albo pracownikiem, albo byłym pracownikiem. Inaczej rzecz ujmując, nie można należeć do obu grup równocześnie. Posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „były pracownik” jest także uzasadnione tym, że w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 2001 r.) określenie „emeryt” oznaczało zawsze osobę będącą byłym pracownikiem, gdyż zgodnie z obowiązującym wówczas art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do emerytury mogło zostać zrealizowane dopiero po rozwiązaniu stosunku pracy. Na tej podstawie można stwierdzić, że „byłym pracownikiem” pobierającym emeryturę jest tylko ten emeryt, który nie jest jednocześnie pracownikiem. Wynika też z tego, że podjęcie pracowniczego zatrudnienia w PKP SA oznacza brak ustawowej przesłanki prawa do deputatu. W tej sytuacji prawo to ustaje. Natomiast pracownik ten nabywa prawo do deputatu z układu zbiorowego pracy. Świadczenie to ma charakter płacowy, gdyż jego wartość jest uwzględniana w podstawie wymiaru emerytury. Płacowy charakter deputatu potwierdza zróżnicowanie kręgu osób uprawnionych do niego - pracowników i byłych pracowników, a nie emerytów kolejno-

wych. Jedynie na marginesie można tu zauważyć, iż problem ten może być jednoznacznie rozstrzygnięty w przepisie ustawy lub układu zbiorowego pracy dla pracowników PKP.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy, na przedstawione pytanie prawne udzielił odpowiedzi o treści ujętej w uchwale.

=====